

Készülés a szóbelire 2.

Szóbeli vizsga irodalomból

**MAGYAR EMELT
MAGABIZTOSAN**

AZ IRODALOM SZÓBELI VIZSGAFELADATOK

A tételek, témakörök **nyilvánosak**, a feladatok viszont **csak a vizsgán** ismerhetők meg.

A vizsgaleírás a vizsgafeladatokról:

Irodalom feladat

A témakörnek, illetve a tételnek megfelelő feladat közli a kifejtendő vizsgafeladatot, annak kiemelt szempontját. Megjelöli a vizsgakérdésnek, illetve a kitűzött szempontnak megfelelő konkrét szerzőt, művet, műrészletet (vagy szerzőket, műveket és részleteket). A kiemelt szempont lehet bármely poétikai, irodalomtörténeti, stíluskorszakbeli, esztétikai, etikai kérdés, valamely életprobléma, motívum, a műre, a szerzői életpályára jellemző sajátosság. A kiemelt szempontok lehetőséget adnak arra, hogy a tételek között szerepeljenek olyanok, amelyek különböző korok és szerzők műveit kapcsolják össze tematikus, motivikus, műfaji, archetipikus, stiláris, poétikai jegyek alapján (az Értelmezési szintek, megközelítések szempontjai szerint). Ugyanaz a mű egyazon tételsor két különböző tételében nem szerepelhet.

Ha a feladat megjelölt szempontja lehetővé teszi, a vizsgázó választhat a megjelölt szerzők vagy művek közül.

A feladat tartalmazhat egy felvezető nyomtatott vagy elektronikus dokumentumot (pl. szépirodalmi idézetet, értekező próza, esszé rövid részletét, illusztrációt, képzőművészeti alkotást, színpadképet, filmképet, ábrát, térképet), ebben az esetben a feladatnak kapcsolódnia kell a dokumentum szöveghez vagy részlethez.

A vizsgafeladat a szabályok és a gyakorlat szerint:

- **pontosítja** a tételcímében megjelölt szempontot (*szűkít, kiemel, meghatároz*)
- **tartalmazHAT** valamilyen felvezető dokumentumot (*általában tartalmaz*)

KÉSZÜLÉS AZ IRODALOM SZÓBELI VIZSGÁRA

Mi a tartalma az „**irodalom**” tantárgynak?

- „Igényes olvasó” – mit csinálsz, ha megnéztél egy **filmet**, és tetszett?

A témakörök **kidolgozásának** legfontosabb részterületei:

1. Tételcím **értelmezése**
2. A kontextus **megismerése**
 - Szerző, műfaj, korszak, poétikai fogalmak
3. A szövegek **összegyűjtése**, megismerése (lírai művek esetén)
 - Epikus művek esetében ez első lépésként a művek elolvasását jelenti.
 - Lírai művek esetében pedig a szövegek alapos tanulmányozását.
4. A szövegek **feldolgozása**, értelmezése
 - A tételcímekben szereplő szempont segítségével.
 - Ez jellemzően tankönyvek, már meglévő elemzések segítségével történik. Elemzési szempontok.
 - A cél azonban az, hogy az érettségiző „sajátjává” tegye az elemzést, valóban értse azt.

A vizsga fő témakörei

Kötelező szerzők (10), Régi magyar irodalom a 18. század végéig (1), Portrék, metszetek, szerzők a 19-20. századi magyar irodalomból (2), Határon túli magyar irodalom (1), Kortárs magyar irodalom (1), Világirodalom (2), Színház és dráma (2), Az irodalom határterületei (1)

A 2024. ÉVI TÉTELSOR SAJÁTOSSÁGAI

Az irodalom szóbeli témakörök többféle csoportba sorolhatók, ezek előkészítése eltérő megközelítést igényel.

▶ **Lírai életművek:** a megadott szempont alapján elhatárolt verscsoport (9)

1. Az önmitizálás változatai Ady Endre szerelmi költészetében
2. Tematikus, szerkezeti és formai változatosság Arany János balladaköltészetében
3. Az én és a világ kapcsolatának változása, megjelenítése Babits Mihály lírájában

▶ **Kisepikai művek:** novellák műcsoportja (1)

8. Ciklusszerkezet, tematika, narrációs és kompozíciós megoldások Mikszáth Kálmán *A jó palócok* című novelláskötetében

▶ **Nagyepikai művek:** regények (5+1)

7. Az elbeszélői látásmód és hangnem Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényében
13. A hagyomány újraírása, az értelmező és önértelmező folyamatok és az elbeszéléstechnika sajátosságai Mészöly Miklós *Saulus* című regényében
17. A polifónia különböző szólamai Fjodor Mihajlovics Dosztojevszkij *Bűn és bűnhődés* című eszmeregényében

▶ **Drámák** (3)

19. A műfaj, a drámatípus kérdései és az összetett drámai konfliktus megjelenítése Katona József *Bánk bán* című művében

▶ **Több művet tartalmazó tételek** (1)

20. Szabó Magda *Az ajtó* című regényének és Szabó István *Az ajtó* című filmjének összehasonlító elemzése

1. Az önmitizálás változatai Ady Endre szerelmi költészetében

► **Kontextus:** általános tájékozódás Ady pályáján

► A tételcím **fókusza** – Ady 1914 előtti pályaszakaszához kapcsolódik

- Mitizálás: *„a vers beszélőjének és szereplőinek kiemelése a »valós«, mindennapi viszonyok közül, ami leginkább a mitizálás, illetve bizonyos mértékű elvonatkoztatás révén valósul meg.”* (Gintli Tibor, *Magyar irodalom*, főszerk. Gintli Tibor, Akadémiai, Budapest, 2010, 766.)

- Ady költészetének képi világa a görög és a keleti mítoszokat éppúgy használja, mint hogy a bibliai történetek, a magyar és az európai történetelem elemei is megjelennek műveiben.

- Saját mítoszokat is teremt, akár nagy kezdőbetűvel írt szavai révén.

- Költői eszközök révén: hely, idő kezelése; ellentétek; szimbólumok (héja-nász)

- Önmitizálás: a lírai én saját magára is alkalmazza ezt a technikát, így a nagyra nőtt Ego jelenik meg Ady költészetében

„A lírai én ennek következtében a korai Ady-verseknél lényegesen távolabb kerül az empirikus szerzőtől, amin a versek En-kultusza mit sem változtat, mivel maga is e mitizáló hajlam megnyilvánulása.”

► Szerelmes versek: *Héja-nász az avaron, Lédával a bálban, A vár fehér asszonya, Áldásadás a vonaton, Elbocsátó szép üzenet; Csinszka-versek*

Néhány vers: *Góg és Magóg fia vagyok én..., A Hortobágy poétája, A Tisza-parton, Új vizeken járok, A muszáj Herkules, Sem utódja, sem boldog őse..., Hunn, új legenda*

Egy lehetséges vizsgafeladat az 1. tételhez

A költő 1914 előtti pályaszakaszából szabadon választott 4-5 szerelmi témájú költemény elemző bemutatásával ismertesse az (ön)mitizálás poétikai eljárásait Ady Endre költészetében! Kifejtésében mutassa be a mitizáláshoz kapcsolódó témákat és a képi világ forrásait, jellemző vonásait! Fogalmazza meg véleményét az idézet megállapításairól is!

„Egyes Ady-költemények tagadhatatlan modorosságához az önisméltések, bizonyos költőszerepek túljátszása mellett az is hozzájárul, hogy az olvasó néha úgy érzi, a nagyra növelt Én kevésbé rendelkezik rétegzett jelentésekkel. A látnokköltő, az elátkozott költő stb. szerepét működtető szövegek ugyan ráhagyatkoznak a posztromantikus lírai hagyományra, de aktuálisan kevésbé mélyítik el a szubjektum kirajzolódó képét, keveset tesznek annak érdekében, hogy ezt az Énértelmezést kidolgozottá formálják vagy bölcseletileg is árnyalttá alakítsák.”

Gintli Tibor, *Ady beszéd módja az istenes versekben*, Iskolakultúra, 2006/7–8.

6. A mama alakja József Attila költészetében

▶ Életrajzi **kontextus**

- Életrajzi elemek, a költő édesanyjához fűződő viszonya, árvasága, neveltetése

▶ A tételcím **fókuszálása**, elemző szempontok – tartalmi elem

- József Attila költészetének fontos témája a gondoskodás, az azonosulás, az elfogadás keresése – a „biztos pontok” hiánya meghatározó
- Biztonságérzet keresése – harc a kötöttségekkel: egyszerre van jelen a két érzés
- Bűnösség tudata – elárvultság érzete
- „Mama” alakja: bő évtizeddel halála után, az 1930-as években válik fontossá
 - „gyermeki nézőpont” jelenik meg – miközben a felnőtt is jelen van
- Freudizmus hatása – gyermekkor - felnőttlét viszonya
- A szegénység ábrázolása, társadalmi szempont

▶ **Szövegek:** *Mama* (1934), *Kései sirató* (1935-1936), *Ajtót nyitok* (1935)

▶ **Gyermeklét témája:** *Gyermekké tettél, Karóval jöttél, Tudod, hogy nincs bocsánat*

Lehetséges vizsgafeladat a 6. tételhez

A *Kései sirató* és két másik szabadon választott költemény elemzésén keresztül mutassa be József Attila Mama-képét! Térjen ki a versek képi világára, jellegzetes kötői eszközeire, valamint a szövegeket befolyásoló életrajzi körülményekre! Reflektáljon az idézetre is!

„A Mama tehát mindig az eszébe jut, ő az, akire hivatkozik, akitől még segítséget vár, és aki segíthetne neki — ha a Mama való lenne. Ám a Mamát ő teremtette saját magának, mert kellett neki az a lény, melyből szeretet és segítség árad felé. Nem véletlen az istenkeresés ekkori megerősödése sem. De mivel József Attilának még az istenhit sem adatott meg, az elmaradt anyai ölelést, gyöngédséget tekinti élete döntő hiányának, elrontójának. Egészen addig, míg új önccsalást nem talál ki magának: a szerelmet, Flórárt. Nem véletlen, hogy 1937-ben Anya- vagy Mama-verseket nem lehet találni, és az édesanyját említő sorok száma is érezhetően csökken (inkább csak a kudarcra való újabb rádöbbenéskor kezdenek ismét megjelenni).”

Sárközy Péter, *„Kiterítenek ügyis” József Attila kései költészete*,
Budapest, Argumentum Kiadó, 2001, 118.

10. Vörösmarty Mihály lírájának jellegzetes témái, problémafelvetései és poétikai megoldásai a *Szózat*tól *Az emberek* című költeményig (1836-1846)

▶ Kontextus:

- magyar romantika, reformkor
- Vörösmarty pályaképe

▶ Tételcím **fókusz**a: kronológiai szempont (1836–1846)

▶ A romantika stílusjegyei:

- Retorizált szerkezet – romantikus képi világ
- Emelkedett nyelvhasználat, érzelmek hullámzása

▶ A szövegek témái, problémafelvetései: személyes – magyar – emberiség

- történetfilozófia, haza, szerelem
- jövőkép: kétely és remény ellentéte, hullámzása

▶ Szövegek: *Szózat* (1836), *Késő vágy* (1839), *A Guttenberg-albumba* (1839), *Liszt Ferenchez* (1840), *Fóti dal* (1842) *Ábránd* (1843), *A merengőhöz* (1843), *Gondolatok a könyvtárban* (1844), *Az emberek* (1846)

Lehetséges vizsgafeladat a 10. tételhez

Mutassa be a kétely és a remény jelenlétét Vörösmarty Mihály 1836 és 1846 közötti pályaszakaszán! Kifejtésének középpontjába a *Szózat*, a *Gondolatok a könyvtárban* és egy harmadik, választott vers elemzését állítsa! Térjen ki a versek kérdésfelvetéseire, költői eszközeire, képi világára, valamint utaljon Szerb Antal megállapítására is!

„Vörösmartynak pesszimizmúnak kell lennie, amint pesszimizista volt Széchenyi és Kölcsey, akkor is, ha természete, halál-rokonsága, a romantikus vágyak eredendő elérhetetlensége nem tenné amúgy is pesszimizistává. Vörösmartynak a hazaszeretete is állandóan a Hadész-határon mozog: mint szerelmébe, hazaszeretetébe is folyton belekondul a mulandóság és a halálfélelem szava. (...) A kétely és a pesszimizizmus átcsap a humanizmus területére is. Az ember... vajon az ember maga is nem áll-e valami szörnyű végzetjövendölés alatt? A költő és »mégis fáradozni kell« felkiáltással menekül aggodalmai elől.”

Szerb Antal, *Magyar irodalomtörténet*, Budapest, é. n., 297-298.

7. Az elbeszélői látásmód és hangnem Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényében

► Kontextus

- Kosztolányi-pályakép: az 1920-as évek, a regények évtizede (1924)
- Életút: gyermek- és ifjúkorának tapasztalatai elevenednek meg Sárszeg városában
- Korábban is földolgozott témák: *A szegény kisgyermek panasza*

► Tétel **fókuszában** az elbeszélő áll: **látásmód, hangnem, elbeszélői nézőpont**

- Mire vonatkozóan? – a mű központi kérdései, problémái
 - Vajkayék viselkedése – életük állapota és megváltozása – **lélektani regény (Freud)**
 - Sárszeg életmódja, tipikus karakterei, jellemző eseményei – **társadalmi regény**
- Kinek a nézőpontjából, hogyan formál ítéletet?
 - Nyílt / rejtett ítéletalkotás
 - Váltakozó nézőpont: külső, mindentudó elbeszélő; szabad függő beszéd; szereplők párbeszédei
 - Egymásra vetülő, különböző nézőpontok – ebből állíthatja össze az olvasó a magáét
 - „Igaz, első látásra érdektelenek mind, torzak és görbék, lelkük befelé kunkorodik. Nincs tragédiájuk, mert itt el sem kezdődhetnek a tragédiák. De milyen mélyek, mennyire atyafiai mind. Milyen hasonlatosak hozzá.”
- Hangnem – a különböző nézőpontokból fakadóan többféle
 - Pátosz, komikum, irónia

Lehetséges vizsgafeladat a 7. tételhez

Mutassa be Kosztolányi Dezső *Pacsirta* című regényének különböző elbeszélői látásmódjait! Kifejtését két, Ön által a regény világában meghatározónak ítélt jelenet elemzésére építse! Milyen témák kapcsán merül fel a regényben az ítéletalkotás lehetősége? Utaljon az idézetekre is!

„S amit ők [*Vajkayék a kisváros életét*] felemás módon: vonzódva és viszolyogva érzékelnek, az író egyértelmű bírálattal ábrázolja. Sok helyen metsz ő iróniával, mintha nemcsak Vajkayékkal, hanem egész osztályával: az élet fő sodrából tunyán kirekedt, s rezervátuma állóvizeiben dáridósan agonizáló értelmiséggel is le akarna számolni ebben a regényben.”

Kiss Ferenc: *Az érett Kosztolányi*, Budapest, 1979, 203.

„A Kosztolányi-szövegek narratív struktúrája többnyire a korlátozott mindentudású elbeszélő szerepét mozgósítja. (...) A szereplő belső világát közvetlenül ábrázoló elbeszélőtechnikák az egyes regényekben eltérő mértékben érvényesülnek. A *Pacsirta* meglehetősen visszafogottan él velük, elsősorban Vajkay Ákos alakjához kapcsolódva (...), de rövid időre Íjas Miklós és a címszereplő lelki történéseiről is beszámol a mű szövege a belső beszéd narrátori közvetítése, illetve az elbeszélő direkt közlései révén.”

Gintli Tibor gondolata. *Magyar irodalom* (Főszerk. Gintli Tibor), 693.

A készülés forrásai

- ▶ nkp.hu; tankonyvkatalogus.hu
 - Két irodalomtankönyv is van, a *Színes irodalom* általában gazdagabb.
 - Az nkp.hu-n a 9. és a 10. évf. anyagából mindkét változat, így a *Színes irodalom* is megtalálható, a 11. és a 12. évfolyamból csak az A jelű.
- ▶ Több olyan tétel van, amely egyáltalán nem, vagy nem kellő mélységben szerepel:
 - 7. (*Pacsirta*), 13. (*Saulus*), 20. Egyáltalán nem: 15. (Jász Attila)
- ▶ A többi esetben a tételek anyaga nagyrészt megtalálható, csak más elrendezésben, mint a tétel címe sugallja.
- ▶ Használhattok interneten terjedő forrásokat is, ám legyetek óvatosak!

ANTALNÉ SZABÓ ÁGNES
KEISZ ÁGOSTON
RAÁTZ JUDIT

ELTE
EÖTVÖS
KIADÓ

ÉRETTSÉGI FELKÉSZÍTŐ

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

2024 -TŐL ÉRVÉNYES
KÖVETELMÉNYEK SZERINT

Közép- és emelt szint

Antalné Szabó Ágnes - Keisz Ágoston - Raátz Judit: Érettségi felkészítő – Magyar nyelv és irodalom

35 további szóbeli
vizsgafeladat, köztük a 2024.
évi emelt vizsgához is.

A projekt a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet, valamint a Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet együttműködésében valósul meg.

ELTE | BTK

